

SZEBÉNYI ANITA

Magyarország nagyvárosi térségeinek társadalmi-gazdasági összehasonlítása

Bevezetés

A rendszerváltás óta eltelt másfél évtized társadalmi-gazdasági változásai jelentősen átrendezték hazánk fejlettségi térképét, vannak térségek, amelyek a nyertesei lettek, míg mások szenvedő alanyaivá váltak az átalakulásoknak. Ezzel szoros összefüggésben áll az a tény, hogy napjainkban a legfejlettebb területeken a legintenzívebb az urbanizálódás folyamata. Jelen tanulmány az urbanizált térségek országon belüli kialakult fejlettségbeli különbségeit vizsgálja.

Az urbanizáció korunkra jellemző globális jelenség (TÓTH J. 2006), amely a településrendszer egészének állandó változását jelenti, minden települést, településközi kapcsolatot érint (KŐSZEGFALVI GY. 1997).

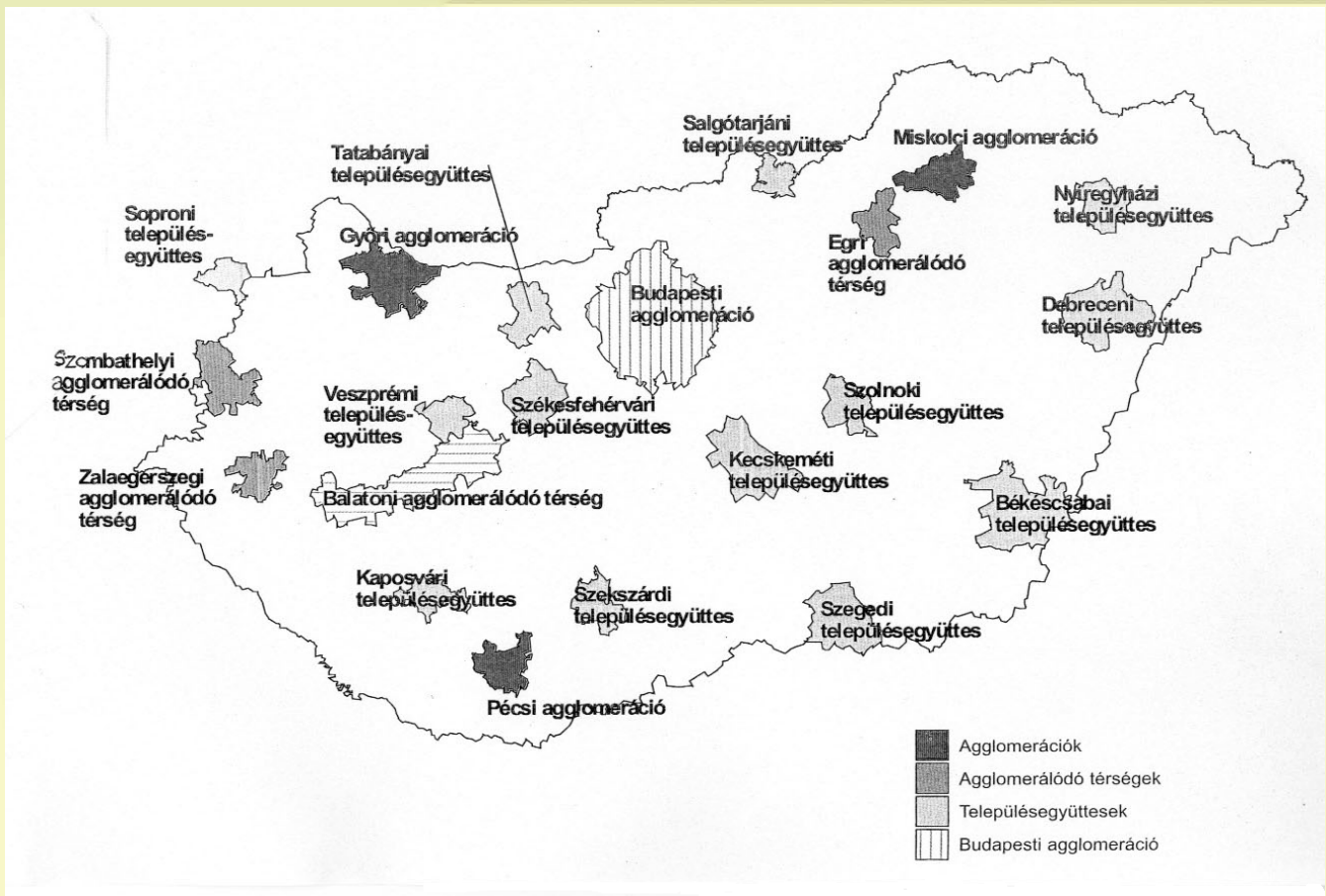
A településrendszer strukturális átalakulásának, változásának lényege, hogy a településhálózaton belül a termelőerők fejlődésének következtében a munkamegosztás elmélyül. A folyamat az ország egyes térségeiben eltérő jellegű és intenzitású, valamint az eredményeként létrejövő képződmények is különfélék lehetnek. KŐSZEGFALVI GY. (1985) a következő településképződményeket különböztette meg:

- várospárok, városhármasok,
- urbanizációs, illetve urbanizálódó települési tengelyek,
- egymással különböző funkcionális, hierarchikus és strukturális kapcsolatban élő településegységek, településcsoportok,
- agglomerálódó térségek, -kialakult agglomerációk.

TÓTH J. (2006) szintén a termelőerők fejlődését, illetve az azzal párhuzamosan, annak következményeként fokozódó munkamegosztást, és ennek hatására bekövetkező munkahely-, lakóhely- és népesség-koncentrálódást tekinti az urbanizációs folyamat lényegének. Vizsgálatok alapján Tóth J. hat településcsoportot, hét településegységet és tizenegy agglomerációt különített el.

Az 1980-as évek elején a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) részvételével folytatott vizsgálatok eredményeként 32 különböző településformációt határoztak meg. A KSH az 1985. évi adatokat tartalmazó Területi Statisztikai Évkönyvében kezdte el a különböző településképződményekre vonatkozó adatfeldolgozásainak megjelentetését, amely évente 40 válogatott adat, mutató közzétételét jelentette. A későbbi folyamatok értékelései alapján 2003-ban (1. ábra) már csak három kategóriát: agglomerációkat, agglomerálódó térségeket és településegységeket különítettek el, és megszüntették a korábban használt belső és külső gyűrű megkülönböztetését (KOVÁCS T.-TÓTH G. 2003)

A jelenleg meghatározott 21 településképződmény közül négy agglomeráció, négy agglomerálódó térség, a többi pedig településegységek. A 2003-as módosítás értelmében jelenleg 386 település tartozik valamely településképződményhez.

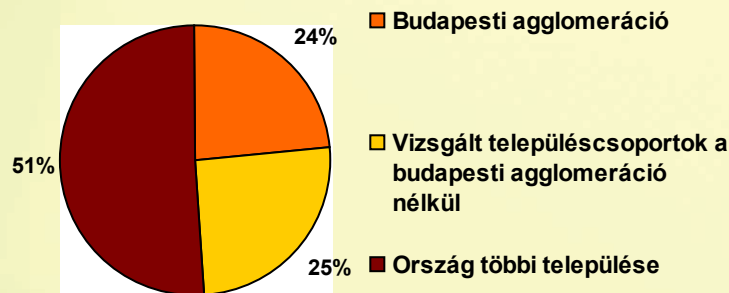
1. ábra: A településképződmények besorolása
Forrás: KSH, 2003

Népesség, népmozgalom

A vizsgált 386 település hazánk településállományának kb. 12%-át képviseli, viszont a lakosságnak közel felét tömöríti, így a népesedéssel kapcsolatos változásoknak, sajátosságoknak kiemelt jelentőségük van az ország egésze szempontjából.

A 21 településképződmény közül a legnagyobb területű (2538 km²) és *népességszámú* (2,4 millió fő) a budapesti, az ország népességének közel egynegyede (2. ábra) itt él. A fővárosi agglomeráció után jóval lemaradva következik a debreceni, a miskolci és szegedi térség 200 ezer főt meghaladó népességgel, a szekszárdi és a salgótarjáni település-együttesek zárják a sort, közel 60 ezer fővel. Az 1990-2003 közötti időszakban a *tényleges népességváltozás* a győri, zalaegerszegi, balatoni, debreceni, soproni és nyíregyházi körzetekben volt pozitív, máshol kisebb-nagyobb mértékben csökkent a lakosság száma.

A *népsűrűség* esetében az első helyen nincs változás, Budapest és környéke a legsűrűbben lakott, itt négyzetkilométerenként megközelítőleg ezer ember él, ez 9-szer magasabb, mint az országos átlag, és jelentősen meghaladja a megyék közül kiemelkedő Pest megyei 173 fő/km²-t is. Ha csak a fővárost vesszük figyelembe, a koncentráció még nagyobb, 3274 fő négyzetkilométerenként. Szerényebb, de szintén magas (400 fő/km²-t meghaladó) mutatóval rendelkezik a pécsi és miskolci terület, a leggyéribben lakott a békéscsabai és a balatoni térség (152, 102 fő/km²). Az országos átlagtól (109 fő/km²) csak a Balaton térsége marad el.

2. ábra: Az ország népességének megoszlása lakóhelye szerint, 2003-ban

Forrás: KSH (2003) alapján saját szerkesztés

A településképződmények népességváltozását a legutóbbi két népszámlálás között - a veszprémi településeggyüttes kivételével (a központok közül is csak itt pozitív a mutató) - természetes fogyás befolyásolta, a *vándorlási különbszet* pedig kb. 50-50%-ban volt pozitív vagy negatív.

A településcsoportokon belül a központok és vonzott településeik vándorlási folyamatai meglehetősen eltérően alakultak. Miskolc környékét leszámítva minden vonzott településgyűrű vándorlási nyereséggel zárt, a központi városok közül azonban csak Zalaegerszegről, Győrről, Veszprémről, Kaposvárról, Kecskemétről és Sopronról mondható el ugyanez. Az ezer lakosra jutó vándorlási különbszet a győri és a budapesti vonzott településeknél volt a legjelentősebb, egyaránt 19 fő, ezt követte a székesfehérvári 18,4-el, a legkisebb nyereséget Kecskemét környéke könyvelhette el.

A *korösszetétel*t főként a természetes népmozgalom, illetve a migráció alakítja. Egyértelmű, hogy ott a legmagasabb a gyermekkorúak aránya, ahol a legnagyobb az élveszületés, ugyanígy összefügg a halandóság mértéke az idős népesség súlyával. Ha összehasonlítjuk a vizsgált térségeket, megfigyelhetünk kisebb-nagyobb eltéréseket az egyes központok, valamint a központok és környékük között is. A vonzott települések kormegoszlása legtöbb esetben jól tükrözi az agglomerációs folyamatok jelenlétét. Mivel a bevándorlás elsősorban ide irányul, és a letelepedők többnyire munkavállalási korúak általában egy vagy több gyermekkel, ezért a bevándorlással elsősorban a fiatalabb korosztály száma növekszik. Így a településcsoportokon belül a központok korstruktúrája kedvezőtlenebb, különösen igaz ez Budapestre, ahol az *öregedési index* (a 100 gyermekkorúra (0-14 éves) jutó időskorúak (legalább 65 éves) aránya) értéke 142, míg az egész agglomerációt nézve 117, a vonzott településeken pedig 71. Szintén nagy a különbség például a soproni településeggyüttesnél, itt az érték átlagosan 95, a központban ennél valamivel magasabb, a vonzott településeknél azonban csak 77. Valamennyi településképződményt összehasonlítva megállapítható, hogy az index értéke a budapesti agglomerációban a legmagasabb, szintén magas mutatóval rendelkezik a pécsi (105) és békéscsabai (102). A legkedvezőbb helyzetben a nyíregyházi (71) és kecskeméti (71) településeggyüttesek vannak.

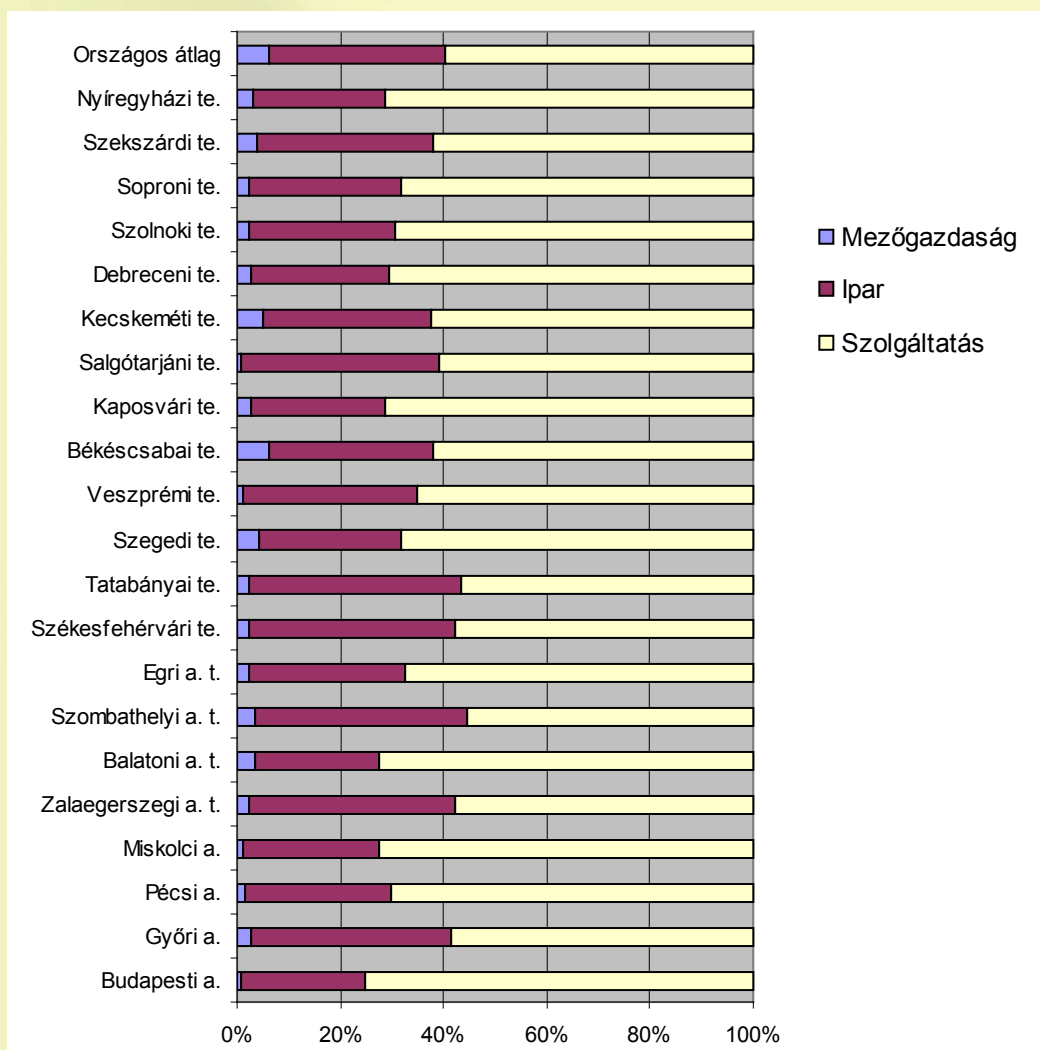
Az utóbbi évtizedekben a *népesség iskolázottsági szintjének* alakulására jellemző, hogy folyamatosan növekszik a közép- és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők száma (1990-ben összesen 92 ezer fő, 2001-ben 136 ezer fő), és egyre kisebb azoknak az aránya, akik az általános iskola nyolc osztályát sem végezték el. Ez a kedvező tendencia figyelhető meg a jelen tanulmányban vizsgált településcsoportoknál is, igazán nagy különbséget nem tapasztalhatunk közöttük.

Az alap-, közép- és felsőfokú végzettséget elemezve is magasabb értéket mutat a főváros a többi centrumhoz képest. A felsőoktatási központok és a magasan kvalifikált munkaerőt igénylő térségek vannak még kedvező helyzetben, különösen a diplomások arányát tekintve.

Gazdasági helyzet, foglalkoztatottság

A rendszerváltást követően a gazdaság gyors ütemű átalakulása kisebb-nagyobb mértékben az ország egész területén érezte hatását. A privatizáció, a jelentős létszámleépítések, a vállalkozások tömeges megszűnése a munkanélküliek számának emelkedését, a munkaerőpiac teljes átrendeződését hozta magával.

A változások hatására 1990-2001 között lényegesen átalakult a településképződmények *gazdasági aktivitás* szerinti összetétele, melyre az ország egészéhez képest (36,2%) átlagosan magasabb foglalkoztatottság (39,5%), és alacsonyabb munkanélküliség (3,5% az országos 4,1%-kal szemben) volt jellemző 2001-ben. A kedvezőbb helyzet elsősorban a központoknak köszönhető, az itteni munkahelyek ugyanis nemcsak a helyieknek, hanem a környező települések lakóinak is számtalan munkalehetőséget kínálnak.

3. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2001. február
 Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A foglalkoztatottak népességén belüli aránya Szombathelyen, Veszprémben, Székesfehérváron és vonzástörzetükben a legmagasabb (45%), de a budapesti agglomeráció (41,6%) is a kedvezőbb kategóriába tartozik. A foglalkoztatottsági hányadot - többek között - a felsőfokú végzettségűek aránya is befolyásolja,

ugyanis ahol jelentős a diplomások aránya (pl. Székesfehérvár, Veszprém, Budapest) ott a munkaerő-piaci helyzet is kedvezőbb. Az is szembejövő, hogy az országnak mely része tudott kevésbé alkalmazkodni a változásokhoz, itt ugyanis a gazdasági aktivitás jobban visszaesett. Így a foglalkoztatottsági mutatók az országos átlag alatt vannak Miskolc (33%), Salgótarján (34,3%), Békéscsaba (34,8%) és Debrecen (35,7%) térségében, de Pécs, Szeged és Nyíregyháza sem éri el a 38%-ot.

Az elmúlt évtizedben a gazdaság szerkezeti átalakulásával a *foglalkoztatottak nemzetgazdasági ág szerinti összetétele* is megváltozott. Az időszakban a három gazdasági szektor (mezőgazdaság, ipar-építőipar, szolgáltatások) arányeltolódása gyorsult.

A településcsoportok foglalkoztatási megoszlásában az országoshoz hasonlóan jelentős változások történtek, a megfigyelhető különbségek az ágazatok térségenkénti eltérő súlyára világítanak rá. A mezőgazdaság aránya 2001-ben Kecskemét (13,9%), Békéscsaba (6,1%), és Szeged (4,3%) térségében a legjelentősebb, a legcsekélyebb pedig a budapesti (0,8%), salgótarjáni (0,9%), miskolci (1,1%) és veszprémi (1,1%) településcsoportokban. A fővárosi agglomerációban a népesség jelentős része (75%) a szolgáltatási szektorban dolgozott, ugyanez mondható el a miskolci, balatoni, nyíregyházi, debreceni, kaposvári, pécsi övezetekről (70-72%), de jóval kisebb értéket kapunk Szombathelyen (55%), Tatabányán (57%) vagy Székesfehérváron (58%). A foglalkoztatottak koncentrációja az iparban, építőiparban Tatabánya, Szombathely (41%), Székesfehérvár (40%) és Zalaegerszeg (40%) esetében a legnagyobb (3. ábra).

Az valamennyi településképződmény esetében megállapítható, hogy a központban a szolgáltatási szektor aránya magasabb, mint a környező településeken, a mezőgazdasággal pedig pont fordított a helyzet.

A *munkanélküliség* megjelenése és tömegessé válása az 1990-es évek gazdasági átalakulásának egyik kísérő jelensége volt. Az 1993. év eleji helyzet tekinthető a legrosszabbnak, ezt követően a munkanélküliek száma fokozatosan mérséklődött, majd 2002-ben a csökkenő tendencia megállt.

A településcsoportokban a munkanélküliség helyzetét elemezve a foglalkoztatáshoz hasonló képet kapunk. Az 1990-es és 2001-es állapotot összehasonlítva mindenhol nőtt az állástalanok aránya, a leginkább (kb. 5-6-szorosára) a miskolci, salgótarjáni, szolnoki térségben, Tatabányán, Szegeden, és Kaposváron pedig kb. négyszer annyian munkanélküliek, mint egy évtizeddel korábban. A munkahelyek megszűnése a legkevésbé a budapesti és a veszprémi körzetet érintette, itt „csak” megközelítőleg a duplájára nőtt a mutató értéke.

Egy térség helyzetének súlyosságát igazán az mutatja meg, hogy a regisztrált munkanélkülieken belül a tartós (legalább 180 napja) munkanélküliek aránya mekkora. Ebben a tekintetben a veszprémi, soproni, székesfehérvári és győri településeggyüttes rendelkezik a legjobb (30% körüli) értékekkel, a miskolci, szekszárdi, kecskeméti és salgótarjáni pedig a legrosszabbakkal (50-60% közötti).

A *személyi jövedelemadózással* kapcsolatos alapinformációk segítségével lehetőség nyílik arra, hogy közvetetten képet kapjunk egy adott térség lakóinak életszínvonaláról, melyből következtethetünk a terület gazdasági fejlettségére.

2002-ben a munkavállalási korú lakosságot figyelembe véve a legnagyobb arányban (75-80%) a székesfehérvári, győri, veszprémi, szombathelyi és zalaegerszegi térségben fizettek adót, ez láthatóan kapcsolatban áll a foglalkoztatási mutatókkal, hiszen ugyanebben az öt körzetben volt a legmagasabb az össznépességben belül a foglalkoztatottság. A debreceni, nyíregyházi, miskolci, békéscsabai, kaposvári településcsoportokban a legkisebb (egyikben sem éri el a 66%-ot) a munkavállalási korú népességben belül az adófizetők hányada.

Az eltérő élet- és munkalehetőségekből adódóan az *egy adófizetőre jutó adóköteles belföldi jövedelem* térségenként szintén komoly különbséget mutat. Értéke 2002-ben a budapesti agglomerációban a legmagasabb, 1465 ezer Ft, ezt követi 1100-1300 ezer Ft-tal a székesfehérvári, győri, veszprémi, szolnoki és szombathelyi körzet, a sorban leghátul Kaposvár, Nyíregyháza, Salgótarján, Békéscsaba és körzetük állnak 900-1100 ezer Ft közötti összegekkel. A településcsoportokon belül a központok tudhatják magukénak a

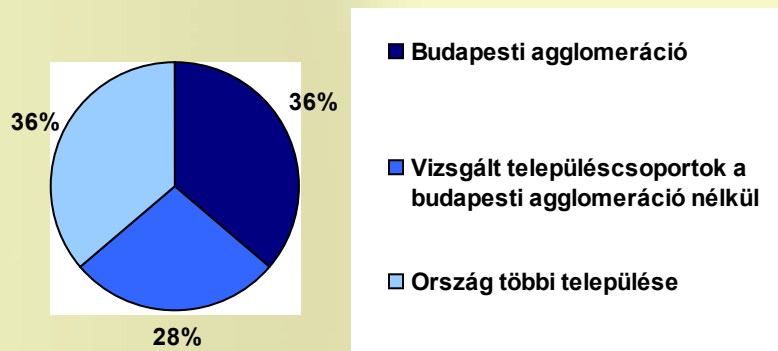
nagyobb bevételi hányadot, amely természetesen összefügg azzal, hogy a gazdasági szervezetek a nagyobb városokban koncentrálnak, és itt minden bizonnyal gyakoribbak az átlagosnál nagyobb jövedelmet biztosító munkahelyek, tehát a képzettebb, és ezért jobban fizetett munkaerő nagyobb arányban él itt.

A működő vállalkozások száma és annak változása szintén a gazdasági fejlettség, helyzet egyik fokmérője lehet, de a lakosságot az anyagi, munkaerő-piaci adottságok mellett kényszerítő körülmények (pl. munkahely megszűnése vagy jövedelmének kiegészítése) is ösztönözhetik arra, hogy vállalkozást hozzon létre.

Az általam vizsgált valamennyi településképződményben nőtt a vállalkozások száma 1997-2003 között, a legnagyobb mértékben, 35,7%-kal a győri agglomerációban. A második helyezett a tatabányai településeggyüttes 31,5%-kal, a következő Eger és Salgótarján, valamivel több, mint 30%-kal. A növekedési ütem a vizsgált időszakban a legcsekélyebb mértékű a szegedi (9%), békéscsabai (12,8%), kaposvári (17,6%) körzetekben volt, itt jött létre a legkevesebb új vállalkozás.

2003-ra a vállalkozások száma térségenként az előbb ismertett adatok ellenére, - főként a harmadik helyezettet illetően - furcsán alakult. Magasan a legtöbb - nem meglepő módon - a budapesti agglomerációban volt (312 ezer db), a második, jócskán lemaradva (22,5 ezer) Debrecen. Szeged (20,4 ezer) annak ellenére kerül a harmadik helyre, hogy a rendszerváltás óta bekövetkezett gyarapodás mértéke itt volt a legminimálisabb.

A 4. ábrán megfigyelhetjük, hogy az ország összes működő vállalkozásának közel háromnegyede a jelenleg vizsgált településcsoportok valamelyikében található, összességében a budapesti agglomeráció részesedése jelentős (36%). A településképződményeken belül a centrumok képviselnek számottevő súlyt a vonzáskörzetekhez képest, a gazdasági szervezetek kb. 85-90%-a itt található.

4. ábra: Működő vállalkozások megoszlása országos viszonylatban, 2003. január 1.
Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A közlekedés alapvető fontosságú egy térség gazdasági és társadalmi életében, minősége befolyásolja többek között az ipari üzemek, kereskedelmi egységek ellátását, az iskolák, munkahelyek megközelíhetőségét. A közlekedés szempontjából a személygépkocsik szerepe különösen fontos. Az elmúlt tíz év tendenciái azt mutatják, hogy ennek a tényezőnek a jelentősége növekszik, elsősorban a vállalkozások tevékenységének ellátása, illetve a napi ingázás szükségessége miatt. Az, hogy egy településen vagy településcsoportban hogyan alakul a személygépkocsik száma, a lakosság életszínvonalát és a térség fejlettségét is jelzi.

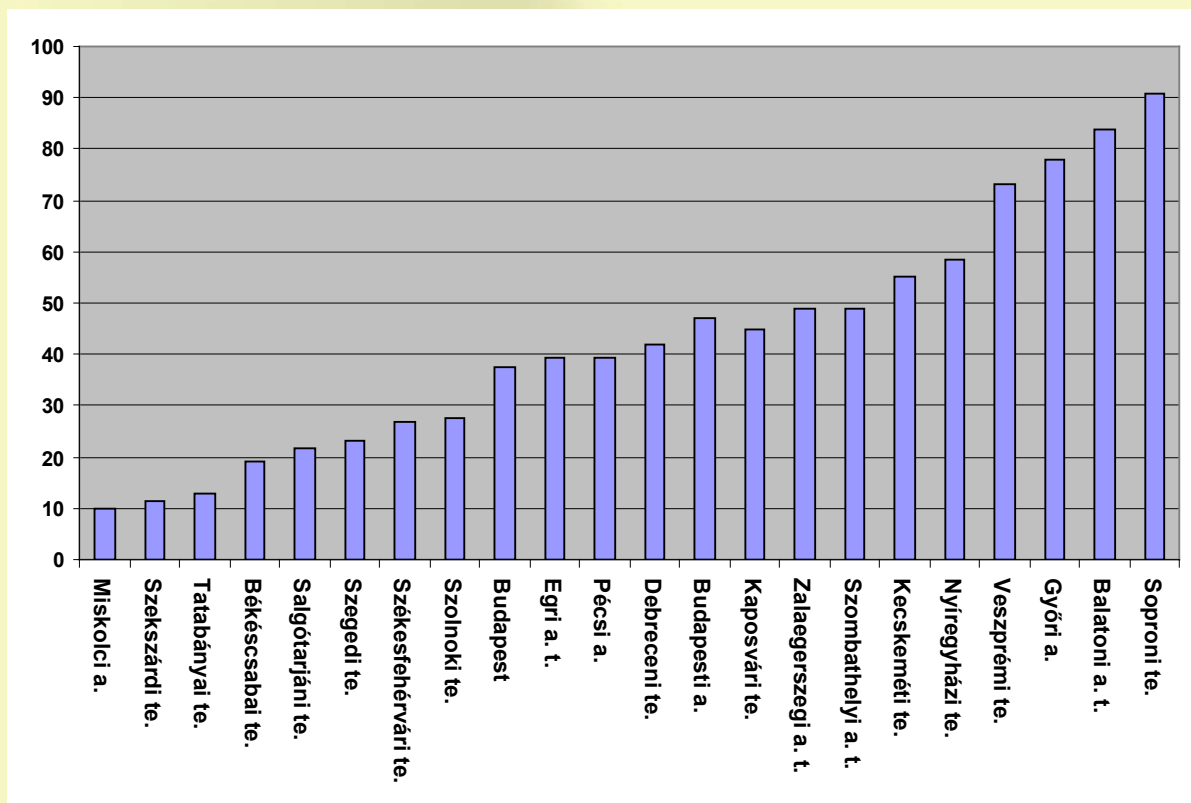
2003 januárjában a lakosságszámmal összefüggésben a legtöbb személygépkocsi, valamivel több, mint 820 ezer a budapesti agglomerációban volt nyilvántartva, ezen belül a főváros részesedése volt számottevő, 72%-os. A személygépkocsi-állomány szintén igen magas volt (50-60 ezer db közötti) a

Magyarország nagyvárosi térségeinek társadalmi-gazdasági összehasonlítása

debreceni, győri, szegedi és pécsi körzetekben, a legalacsonyabb pedig Salgótarján, Szekszárd, Sopron és Eger térségében (12-22 ezer db). A személygépkocsik ezer lakosra jutó száma is komoly eltérést mutat. A fővárosi agglomerációban jutott a legtöbb (341) autó ezer lakosra, a balatoni (334), székesfehérvári (323), kecskeméti (308) és szekszárdi (306) településcsoportokban volt még kimagasló az ellátottság. 1000 lakosra vetítve a személygépkocsik száma 1993-2003 között Szegeden, Nyíregyházán, Budapesten és Debrecenben nőtt meg leginkább (37-39%-al), a legyszerényebb mértékben pedig Salgótarján, Miskolc, Szekszárd és Győr térségében (15-20%).

Feltehetően a napjainkban megfigyelhető városfejlődési folyamatoknak (agglomerálódás, szuburbanizáció) köszönhetően több térségben fokozódott a vonzott településeken a személygépkocsi-vásárlás, például amíg a fővárosban 1993-2003 között „csak” kb. 80 ezerrel nőtt a számuk, addig a településgyűrűben ez az érték meghaladta a 100 ezret.

A lakosság életkörülményeit meghatározó tényezők között a lakásépítésnek, lakásviszonyoknak mindig kiemelt szerepük volt. A rendszerváltást követően a korábbi időszakhoz képest lényegesen megváltozott a lakásépítések nagyságrendje és szerkezete. A lakásépítés az 1990-es években jelentősen visszaesett, ennek hátterében a piaci viszonyok egyre szélesebb körű érvényre jutása, a lakosság jövedelmi viszonyainak romlása, az állami szerepvállalás csökkenése, az infláció és az ezzel járó építési és hitelköltségek emelkedése állt (KSH 2003). Az elmúlt 16 évben a lakásépítések üteme összességében csökkent, az országon belül azonban eltérő kép alakult ki. A demográfiai jellemzőknek természetesen alapvető hatásuk van az ország, a települések lakáshelyzetének alakulására, mennyiségi és minőségi mutatóinak módosulására. A népességcsökkenés a nélkül is javít bizonyos fajlagos mutatókat, hogy a lakáshelyzet ténylegesen javult volna.

5. ábra: 10 ezer lakosra jutó épített lakások száma 2002-ben
Forrás: KSH (2003) alapján saját szerkesztés

A legtöbb lakás (közel 1,1 millió) 2003. év elején - a népességszámmal összefüggésben - a budapesti agglomerációban volt megtalálható, ebből a főváros részesedése számottevő, kb. 77%-os. A fővárosi agglomerációt a debreceni (96 ezer), miskolci (87 ezer), szegedi (85 ezer) és pécsi (73 ezer) térség követi, lakásállományuk a népességük nagyságrendjével arányosan alakult. A legkevesebb lakást ugyanebben az évben a szekszárdi (21,7 ezer), salgótarjáni (23,8 ezer) és soproni (26 ezer) településcsoport tudhatta magáénak.

A 10 ezer lakosra jutó épített lakások száma is változatosan alakult, mindenhol jócskán felülmúlta az országos átlagot (3). Az építkezések száma 10 ezer lakosra a soproni (90,8), balatoni (84), győri (78) és veszprémi (73) településegüttesben volt a legmagasabb, a sorban leghátul Miskolc (10), Szekszárd (11,4), Tatabánya (13), Békéscsaba (19) és környékük találhatóak (5. ábra).

Infrastruktúra

A települések közműellátottságának színvonala az infrastruktúra fontos jellemzője, mely nagymértékben befolyásolja a lakosság életkörülményeit. A problémát legtöbb esetben a széles *közműolló* jelenti, amely megmutatja, hogy egy km közüzemi vízhálózatra mennyi közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat jutott. A különbség a településcsoportok többségénél még nagy, de csökkenő tendenciát mutat. Nyíregyháza az egyetlen, ahol az eltérő mértékű kiépítettség miatt az olló 1990-2002 között tovább nyílt, 573 méterről 452 m-re csökkent az 1 km vízhálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hossza. (Szekszárdról és Kaposvárról nem találtam információt, így ezeket nem vizsgáltam). A legkedvezőbb az ellátottság a tatabányai (908,5 m/km), egri (814 m/km), budapesti (811 m/km) és győri (769 m/km) körzetekben, a legelmaradottabb Salgótarján (310 m/km), Kecskemét (307 m/km) és Békéscsaba (389 m/km) térsége.

A *lakossági ellátás intézményrendszerének* nagyságrendjét az adott térség lakosságának száma befolyásolja elsősorban, ezért ez alapján messzemenő következtetéseket nem lehet levonni egy terület társadalmi-gazdasági fejlettségével kapcsolatban.

A többi körzethez képest igen komoly, 40 ezret is meghaladó számú *kiskereskedelmi üzlet* működött a budapesti agglomerációban 2003. január 1-jén, ebből a centrum részesedése 75%-os volt. A második helyezett - valószínűleg a turizmusnak köszönhetően - a balatoni településcsoport (5420), a következő Debrecen (4078), Szeged (3537), Miskolc (3311) és környékük. Sorrendben a leghátul Zalaegerszeg (1392), Szekszárd (1257) és Salgótarján (973) állnak. Az üzletekhez hasonlóan alakult a *vendéglátóhelyek száma* is. A legtöbbet (11,5 ezret) a fővárosi agglomerációban találjuk, melyet ismét a balatoni agglomerálódó térség követ 3642 vendéglátóhellyel, még Debrecen, Miskolc és Győr rendelkezett kimagasló (1000-1150 közötti) értékkel. Azonban a 450-et sem éri el a szekszárdi, salgótarjáni és veszprémi településegüttesekben a vendéglátóhelyek száma.

2003. év elején *alapfokú oktatási intézményből* - nem meglepő módon - szintén Budapesten és környékén volt a legtöbb, itt a tanítás 565 általános iskolában folyt. Az előzőekben bemutatottakhoz képest a sorrend most sem okoz nagy meglepetést, a győri (67), miskolci (59), debreceni (56) és balatoni (54) településcsoportok következnek a fővárosi után. Ismét Szekszárd (17), Salgótarján (17), Veszprém (21) és Sopron (19) zárják a sort.

A budapesti agglomeráció a *működő kórházi ágyak számát* (25 551) illetően is jóval felülmúlja a többi településcsoportot, a második helyezett jócskán lemaradva Debrecen, majd Miskolc, Pécs és Szeged.

A *házi orvosok száma* az első négy településképződményt figyelembe véve a népességszámok nagyságrendjének megfelelően alakult, így a legtöbb a budapesti (1727), debreceni, miskolci és pécsi térségekben (150-180) volt megtalálható 2003-ban.

Néhány településcsoport kivételével a házi orvosok, működő kórházi ágyak és kiskereskedelmi üzletek száma a népességszám nagyságához hasonlóan alakult. A szekszárdi településcsoport a 10 ezer lakosra jutó

házi orvosok számát illetően, a balatoni térség pedig kiskereskedelmi üzletekkel és vendéglátóhelyekkel való ellátottság tekintetében rendelkezik kimagasló értékkel

Összegzés

A kutatás során hazánk urbanizált térségeinek rendszerváltás utáni helyzetét igyekeztem feltárni különböző mutatók segítségével. Ezt többnyire olyan tényezők vizsgálatával sikerült elvégezni, amelyek - közvetlenül, vagy közvetve - jól mutatják a nagyvárosok és környékük demográfiai-gazdasági fejlettségét, állapotát, és részesedésüket országos szinten.

Az elemzés is igazolta, hogy az elmúlt másfél évtized alatt bekövetkező társadalmi-gazdasági változások eltérő mértékben érintették az ország különböző területeit. Ehhez kapcsolódva, illetve ebből következően a vizsgált településformációk eltérő súlyt képviselnek az ország gazdasági életében, legtöbb esetben a budapesti térség részesedése a legjelentősebb.

A vizsgálat célja a térségek társadalmi-gazdasági fejlettségének megismerése volt, és nem elsősorban a településközi kapcsolatokra irányult, ennek ellenére feltételezhető, hogy napjainkban a legfejlettebb településképződményekben a legintenzívebb az urbanizációs folyamat. Ahhoz, hogy pontosabb képet kapjunk, további kutatásokra van szükség, melyekkel az urbanizáció szintjének területenkénti differenciálódása is feltárható, illetve bizonyítható lenne. Erre annál is inkább szükség van, mert e nélkül például nem végezhető hatékonyan az érintett területek fejlesztése sem. A térségek városiasodottsága, fejlettsége vagy elmaradottsága sajátos okokból ered, ezért helyzetüket is egyedi módon kell kezelni, a fejlesztési koncepciók, álláspontok nem lehetnek uniformizáltak (TÓTH J. 2006). Feltehetően a nagyvárosi térségek problémáinak orvoslása javítana tágabb környezetük helyzetén is, ezért a mélyreható elemzések az egész ország javát szolgálnák.

Irodalom

- KŐSZEGFALVI GY. 1985: Településfejlesztés, településpolitika. Kossuth Kiadó, Budapest, 231 p.
- KŐSZEGFALVI GY. 1997: Urbanisztika: Urbanizáció-városfejlődés. JPTE, Pécs 203 p.
- KOVÁCS T.-TÓTH G. 2003: Agglomerációk, településegységek a magyar településrendszerben. In. Területi Statisztika, 43. évf./ 4. sz. pp. 387-391.
- KOVÁCS T. 2003: A területbeosztások statisztikai dilemmái. In. Területi Statisztika, 43. évf./3. sz. pp. 205-211.
- TÓTH J. 2006: Az agglomerálódás stádiumai. In. Csapó T.-Kocsis Zs. (szerk.): Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon. Savaria University Press, Szombathely, pp. 6-15.
- Agglomerációk, településegységek sorozat, KSH megyei igazgatóságai, 2003.
- Magyar statisztikai évkönyv 2002, KSH 2003, Budapest 617 p.
- Területi statisztikai évkönyv 2002, KSH 2003, Budapest 511 p.